

SITUAȚIA DEMOGRAFICĂ A CULTELOR DUPĂ 1918

Cristian Gojinescu

Desăvârșirea statului unitar român ale cărui frontiere au fost trasate de Conferința de Pace de la Paris din 1919 se traduce prin revenirea Basarabiei (27 martie 1918), Bucovinei (28 noiembrie 1918) și Transilvaniei, Banatului, Crișanei și Maramureșului (1 decembrie 1918) la patria mamă. România Mare și-a dublat teritoriul (de la 130.177 km pătrați în 1913, la 295.049 km pătrați în 1920)¹, ca și populația sa (de la 7.160.000 locuitori în 1912, la circa 15.541.000 în 1920)².

Dintr-un stat național relativ omogen (în 1912 minoritățile nu reprezentau decât 8 %, iar din punct de vedere religios ortodocșii reprezentau 91,5 % din locuitorii Vechiului Regat)³, România devine după 1918 un stat cu naționalități multiple și religii diverse în care românii constituiau elementul majoritar (majoritari erau ortodocșii).

Potrivit recensământului din 1899, în *Vechiul Regat* erau atestați 5.912.520 locuitori din care 5.451.787 ortodocși (91,5 %), 266.652 mozaici (4,5 %), 149.667 catolici (2,5 %), 44.732 mahomedani (0,7 %), 22.749 protestanți (0,4 %), 15.094 lipoveni (0,3 %), 5.787 armeano-gregorieni (0,1 %) și 222 locuitori reprezentând alte religii⁴. Majoritatea locuitorilor țării o formau ortodocșii.

Pentru *Bucovina*, populația după confesiuni era următoarea⁵ :

Anul	1880	1890	1900	1910
Ortodocși	404450	450773	500262	547603
Armeano-gregorieni	686	546	381	341
Greco-catolici	17589	19810	23388	26182
Romano-catolici; Armeano-catolici;	64450	73138	87105	99236

¹ Andre Tibal, **La Roumanie**, Rieder, Paris, 1931, pag. 116

² Nu dispunem de o statistică riguroasă a populației din acea perioadă. În 1922, populația României era de 16.500.000 locuitori, după **Buletinul statistic al României** (ianuarie - februarie 1924, pag. 32)

³ Recensământul general al populației României din Decembrie 1899, București 1901

⁴ Ibidem

⁵ Mitteilungen des statistischen landesamtes des herzogtums Bucowina, ... an. I, nr. 47, 16 mai 1919, pag. 2

Catolici de rit vechi.				
Evanghelici luterani	14247	16344	19273	20515
Mozaici	67418	82717	96150	102919
Lipoveni	2801	3213	3544	3232
Alte confesiuni	30	50	92	70
Total	571671	646591	730195	800098

În *Transilvania*, potrivit recensământului oficial din 1910, din populația totală evaluată la 5.645.374 locuitori, situația religioasă se prezintă astfel: 1.761.458 erau ortodocși, 1.293.021 greco-catolici, 822.090 reformați (calvini), 283.313 evanghelici (luterani), 204.479 mozaici, 65.107 unitarieni, 37.829 bapțiști, 2.006 armeano-catolici, 181 armeano-gregorieni⁶.

După statistica prezentată de *Consistoriul Mitropoliei Ortodoxe Române Congresului Național Bisericesc* din 1912, în *Transilvania* erau înregistrați 1.878.320 ortodocși, organizați în patru dieceze cu 62 protopopiate, 2.765 parohii cu 2.007 preoți, iar greco-catolicii erau estimați la 1.253.414, fiind organizați în patru dieceze, 1.525 parohii matere și 1.830 filii cu 1.831 preoți⁷.

Potrivit *Annuario Ecclesiastico*, în Vechiul Regat existau în anul 1913, 192.600 romano-catolici, din care 120.000 în arhieceza București și 72.600 în dieceza Iași⁸.

Din momentul formării României Mari nu avem la dispoziție recensăminte riguroase privind confesiunile religioase ale noilor provincii. O estimare privind anul 1920 o datorăm lui **Andre Manstellan**, autorul lucrării consacrate României *La question du minorites en Roumanie*, care ne oferă următoarele date: la o populație de 15.989.580 locuitori existau 11.980.000 ortodocși (74,9 %), 1.907.200 greco-catolici (7,5 %), 1.015.000 romano-catolici (6,3 %), 560.000 calvini (3,5 %), 205.100 luterani (1,2 %), 46.500 unitarieni (0,2 %), 7.800 armeano-gregorieni, 980 armeano-catolici, 55.000 bapțiști (0,3 %), 700.000 mozaici (4,3 %), 162.000 mahomedani (1,01 %), 41.000 lipoveni (0,2 %), alte religii 9.000⁹.

O statistică privind Ardealul și Banatul aparținând lui **Nicolae Istrate** în lucrarea "Ardealul și Banatul în lumina cifrelor" în lucrarea *Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul 1918-1928*, prezenta excedentul nașterilor și căsătoriilor după confesiune în perioada 1920-1927 precum și o situație privind numărul elevilor înscriși în anul școlar 1926-1927, din punct de vedere confesional¹⁰.

⁶ Eusebiu Popovici, *Istoria bisericească universală*, București 1928, pag. 507

⁷ Protocolul Congresului Național Bisericesc întrunit la Sibiu la 1/14 octombrie 1912, pag. 104

⁸ *Annuario Ecclesiastico*, Anno XVI, Roma, 1813, pag. 89

⁹ Andre Manstellan, *La question du minorites en Roumanie*, Paris, 1922, pag. 71

¹⁰ Nicolae Istrate, "Ardealul și Banatul în lumina cifrelor" în *Transilvania, Banatul, Crișana, Maramureșul și Crișana 1918 - 1928*, vol I, București, 1929, pag. 677 - 689

Maramureșul și Crișana 1918 - 1928, vol I, București, 1929, pag. 677 - 689

Anii	Numărul născuților vii, după confesiune					
	Ortodocși	Greco-catolici	Romano-catolici	Protestanți (evangheliști, luterani, etc)	Mozaici	Alte confesiuni
1920	55393	42391	29096	31500	4664	377
1921	58352	48408	29636	33528	4902	390
1922	58283	49319	28851	30180	5088	274
1923	54585	46308	26669	30876	4849	338
1924	56891	47496	26509	30129	5304	322
1925	53149	46649	25353	28121	4460	440
1926	55383	45714	24924	28108	4431	318
1927	52734	44836	24107	26990	4258	402

Anii	Numărul căsătoriilor, după confesiune					
	Ortodocși	Greco-catolici	Romano-catolici	Protestanți (evangheliști, luterani, etc)	Mozaici	Alte confesiuni
1920	48348	34292	25234	26870	4503	349
1921	45957	32678	18508	21675	3468	318
1922	40207	27005	17206	18047	3096	1362
1923	36555	24928	16167	17853	2868	115
1924	36197	24870	16285	13368	3031	143
1925	36122	26191	17306	18574	2884	133
1926	39488	26583	17280	18919	2952	104
1927	36933	24402	16459	17985	2918	91

Din primele două tabele se observă faptul că în Ardeal și Banat se înregistrează o scădere atât a numărului de nașteri cât și a numărului de căsătorii la ortodocși (în 1927 comparativ cu 1920). O astfel de scădere se constată și la romano-catolici, protestanți și mozaici, iar ceea ce privește pe greco-catolici, se observă o scădere a numărului de căsătorii, dar în ceea ce privește numărul de nașteri se constată o sensibilă creștere.

Urmând structura bugetului după anul 1926, alocat subvenționării cultelor de către statul român, constatăm că la acea dată existau 12.000.000 ortodocși, 1.386.000 greco-catolici (uniți),

1.430.000 romano-catolici, 776.000 protestanți (reformați), 388.000 evanghelici-luterani, 60.000 unitarieni, 153.000 mahomedani, 270.000 mozaici¹¹.

O altă statistică a cultelor ne oferă *Enciclopedia Română Minerva*, care prezintă o altă situație a cultelor. De aici reiese că existau în anul 1927 12.603.000 ortodocși, 1.865.000 greco-catolici, 1.461.500 catolici, 1.007.000 mozaici, 181.500 mahomedani, 106.000 unitarieni, 70.000 calvini și 106.000 aparținând diferitelor secte¹².

O altă estimare o datorăm lui **Vasile Ispir** (profesor de sectologie la Facultatea de Teologie din București), autorul lucrării *Sectele religioase din România*, care ne oferă următoarele date pentru anul 1927: la o populație de 17.000.000 de locuitori 12.000.000 erau ortodocși (70,5 %), 1.300.000 greco-catolici (7,7 %), 1.250.000 romano-catolici (7,3 %), 900.000 mozaici (5,8 %), 700.000 calvini reformați (4,1 %), 310.000 luterani evangheliști (2,1 %), 75.000 unitarieni (0,4 %), 250.000 mahomedani (1,4 %), 150.000 de sectanți (1,25 %)¹³.

Recensământul general al populației din 29 decembrie 1930 a constituit o importantă realizare în istoria României, pentru că a fost realizat la teritoriul României Mari, cuprinzând populația din toate provinciile românești, fiind un recensământ complex realizat după cele mai moderne metodologii. Acest recensământ avea la bază trei caracteristici foarte importante ale populației și anume: neamul (naționalitatea), religia și limba maternă. Toate aceste date au fost publicate pe sate, plase, orașe, județe și provincii. Astfel, acest recensământ oferă date precise asupra evantaiului de religii și culte: 72,6 % din populație erau ortodocși, majoritatea români, ruși, ruteno-ucraineni și bulgari. Greco-catolicii (fracțiune alcătuită din români, bulgari, ucraineni) reprezentau 7,9 % din locuitorii României, urmați de romano-catolici (6,8 %, din șvabi, unguri, secui, germani, bulgari, francezi), mozaici (4,2 %), reformații-calvini (3,9 % în majoritate unguri), evanghelici-luterani (2,2 % sași și o parte din șvabi), mahomedani (1,0 % turci și tătari), unitarieni (0,4 % mai ales unguri), bapțiști (0,3 % unguri, germani și câțiva români), lipoveni 0,3 %, armeano-gregorienii (0,1 %), armeano-catolici (sub 0,1 %), adventiști (unguri, germani și români, mai puțin de 0,1 %) și alte religii și secte mai mici (sub 0,1 %)¹⁴.

Majoritatea locuitorilor României la 1930, din punct de vedere religios, o formau ortodocșii care reprezentau 72,6 % din populația țării (proporția cea mai mare fiind în Oltenia de 99%, urmată de Muntenia 94,8 %, Moldova 88,2 %, iar cel mai mic procentaj de ortodocși îl reprezintă Transilvania de numai 27,8 %). După ortodocși urmau, în ordinea importanței numerice, locuitorii greco-catolici - 7,9 % (majoritatea se găseau în Transilvania - 31,1 % și

¹¹ Vasile Goldiș, **Subvenționarea Cultelor în Statul Român**, Arad, 1927, pag. 30 - 32. În anul 1926 erau subvenționați numai 270000 de mozaici din Transilvania

¹² Minerva. Enciclopedia Română, Cluj 1930, pag. 331

¹³ Vasile Gh. Ispir, **Sectele religioase din România**, Arad, 1928, pag. 10 - 11

¹⁴ **Recensământul General al populației României din 29 Decembrie 1930**, vol.II: *Neam, limbă maternă, religie*, București, 1938; "Populația României", în **Enciclopedia Română**, vol.II, București, 1966, pag. 149 - 150

Crișana-Maramureș 25,2 %, foarte puțini erau în Oltenia, Dobrogea și Basarabia). Pe locul trei se aflau romano-catolicii cu un procentaj de 6,8 % (cei mai mulți se găsesc în Banat - 34,2 %, Crișana-Maramureș - 15,3 %, Transilvania - 12,8 %, Bucovina - 11,5 %, puțini erau în Oltenia - 0,4 %). Următorul loc îl ocupau mozaicii reprezentând 4,2 % din populația României (foarte mulți erau în Bucovina - 10,9 %, Basarabia - 7,2 %, Crișana-Maramureș - 7,0 %, Moldova - 6,7 %, foarte puțini în Oltenia - 0,2 %). După care urmau reformații (calvinii), cu un procent de 3,9 % din totalul populației (majoritatea fiind concentrați în Transilvania - 15,5 % și Crișana-Maramureș - 12,8 %, o altă parte în Banat - 2,2 %, Muntenia - 0,3 %, Dobrogea - 0,1 %); evanghelicii-luterani cu un procent total de 2,2 % (Transilvania - 7,6 %, Basarabia - 2,4 %, Banat - 1,5%, Crișana-Maramureș - 1,1 %, Dobrogea - 0,9 %, Muntenia - 0,4 %); mahomedanii cu un procentaj total de 1,0 % (locuiau în majoritate în Dobrogea); unitarieni reprezentând 0,4 % din populația țării (majoritatea fiind în Transilvania, mic procent în Muntenia, Crișana-Maramureș, Banat, Moldova); bapțiștii și lipovenii, având fiecare câte un procent de 0,3 % din populația României (bapțiștii fiind răspândiți în Crișana-Maramureș - 1,5 %, Basarabia - 0,7 %, Banat - 0,7 %, Transilvania - 0,3 %, Bucovina - 0,1 %; iar lipovenii fiind repartizați în Dobrogea - 2,2 %, Basarabia - 1,1 %, Bucovina - 0,4%, fiind absenți în Transilvania și având un singur reprezentant în Oltenia, trei în Crișana-Maramureș, opt în Banat). Armeano-gregorienii cu un procent de sub 0,1 %, erau prezenți în mare parte în Dobrogea, Muntenia și Basarabia, iar armeano-catolicii având același procentaj în Transilvania, Bucovina, Basarabia (nu existau în Transilvania și aveau patru reprezentanți în Crișana-Maramureș și în Oltenia 12 armeano-gregorienii. Adventiștii aveau un procent de sub 0,1 % și erau concentrați în Muntenia, Crișana-Maramureș, Bucovina)¹⁵.

Potrivit recensământului din 1930 populația de religie mozaică locuia în ordine descrescătoare în Basarabia (206.958 din totalul populației), în Moldova (162.268), Crișana-Maramureș (97.287), Muntenia (94.216), Bucovina (93.101), Transilvania (81.503). Cu toate acestea procentajul mozaicilor în raport cu populația generală a diferitelor provincii nu era aceeași: 10,9 % în Bucovina, 7,2 % în Basarabia, 7,0 % în Crișana-Maramureș, 6,7 % în Moldova, 2,5 % în Transilvania, 2,3 % în Muntenia, 1,5 % în Banat, 0,5 % în Dobrogea, 0,2 % în Oltenia, iar 4,2 % în întreaga Românie¹⁶.

În România mozaicii erau o prezență importantă în mediul urban. Reprezentând o concentrare depășită doar de ortodocși care alcătuiau 60,9 % din populația urbană, mozaicii

¹⁵ Ibidem

¹⁶ I. Leiba, Centrala Evreilor din România. Activitatea cultului mozaic, 1998, pp. 139 - 140

alcătuiau 14,3 % din aceeași populație. Totuși doar 1,6 % dintre mozaicii locuiau în mediul rural, față de 75,6 % dintre ortodocși¹⁷.

Totodată constatăm că mozaicii din Regat au asimilat perfect limba română, care a devenit limba lor maternă în proporție de 50,1 % (idișul nereprezentând decât 49,9 %), în Dobrogea 55 %, în Muntenia 79 % și în Oltenia 82,9 %¹⁸. Aceste procente ridicate din sudul României se datorează într-o anumită măsură prezenței comunităților de rit sefard a căror limbă maternă nu era idișul ci limba română (pentru majoritatea) sau iudeo-spaniola.

În anul 1930, comunitatea sefardă din București număra 928 de familii (4.000 de locuitori), reprezentând doar 5,3 % din populația evreiască a Capitalei (76.000); numărul general al evreilor de rit sefard din România fiind estimat pe atunci la 10.000, neexistând o statistică exactă¹⁹. O estimare privind repartitia evreilor de rit sefard evidențiază principalele localități în care era concentrată populația sefardă în anul 1925: Turnu Severin (500), Silistra (376), Bazargic (204), Calafat (150), Alexandria (129), Balcic (62); în anul 1930: Craiova (700), Giurgiu (120), Roșiori de Vede (53); în anul 1940: București (6.000), Constanța (377), Timișoara (108), Ploiești (100), Călărași (71)²⁰.

Luând în considerare criteriul repartitiei populației după religie, în anul 1930, în mediile urbane și rurale, constatăm următoarele:

Religia	Nr. de locuitori	Procent (%)		
		România	Urban	Rural
Ortodoxă	13108227	72,6	60,9	75,6
Greco-catolică	1427391	7,9	4,6	8,7
Romano-catolică	1234151	6,8	10,4	5,9
Reformată (calvină)	710706	3,9	4,9	3,7
Evanghelică (luterană)	398759	2,2	2,6	2,1
Unitariană	69257	0,4	0,3	0,4
Armeano-gregoriană	10005	*	0,3	*
Armeano-catolică	1440	*	*	*
Lipoveană	37288	0,3	0,3	0,3
Baptistă	60562	0,3	0,1	0,4

¹⁷ Recensământul General al populației României din 29 Decembrie 1930, vol.II: *Neam, limbă maternă, religie*, București, 1938

¹⁸ Breviaire Statistique, pag. 29 - 30

¹⁹ I. Leiba, Centrala Evreilor din România. Activitatea cultului mozaic, 1918 - 1940, București, 1944, pag. 139 - 140

²⁰ Ibidem

Adventistă	16162	*	*	*
Mozaică	756930	4,2	14,3	1,6
Mahomedană	185486	1,0	1,0	1,0
Alte religii și secte	7434	*	*	*
Fără religie	6604	*	*	*
Religie nedeclarată	6686	*	*	*
* - sub 0,1 %				

Reiese din acest tabel faptul că ortodocșii constituiau 72,6 % din populație, dar nu reprezentau decât 60,9 % din totalul locuitorilor orașelor, proporția lor la sate fiind de 75,6%. Greco-catolicii, unitarienii, bapțiștii predominau în mediul rural, iar mozaicii, romano-catolicii, reformații (calvinii), evangheliștii (luteranii), armeano-gregorienii în mediul urban. Se constată de asemeni o distribuție uniformă a mahomedanilor și lipovenilor, atât în mediul urban cât și în mediul rural²¹. Totodată, rezultă din acest tabel că mozaicii erau reprezentați într-un procent mult mai mare în mediul urban (14,3 %), decât în cel rural.

În ceea ce privește proporția populației României și excedentul nașterilor, din punct de vedere religios, raportat la anul 1934, se observă următoarea situație:

Religia	Proporția populației	Excedentul nașterilor
Ortodoxă	72,6	183946
Greco-catolică	7,9	15923
Romano-catolică	6,8	7355
Reformată (calvină)	3,9	4712
Evanghelică (luterană)	2,2	2956
Unitariană	0,4	372
Mozaică	4,2	1582
Musulmană	1,0	2769
Total		219615

Din acest tabel rezultă că musulmanii care reprezentau 1 % din proporția populației, aveau un excedent de nașteri de 2.769, în timp ce unitarienii, care reprezentau 0,4 % din populație, nu aveau decât un foarte mic excedent de nașteri 372. Mozaicii, care reprezentau 4,2 % din populație, nu aveau decât un excedent de 1.582, de trei ori mai puțin decât reformații care

²¹ Recensământul General al populației României din 29 Decembrie 1930, *Religie*, București, 1938

reprezentau 3,9 % din populație. Un mare excedent de nașteri îl aveau atât ortodocșii (la o proporție de 72,6 % din populație, aveau un excedent de nașteri de 183.946), cât și greco-catolicii (reprezentând 7,9 % din populație, aveau un excedent de nașteri de 15.923)²².

Analiza situației demografice a confesiunilor din România, în perioada interbelică, evidențiază că marea majoritate a populației era de religie ortodoxă. Ortodocșii dețineau în 1930 majoritatea absolută (72,6 %) în aproape toate provinciile (cu excepția Transilvaniei, unde majoritatea relativă a populației era greco-catolică). Următorul loc era ocupat de ceilalți reprezentanți ai bisericii naționale - greco-catolicii cu un procent de 7,9 %. După greco-catolici, în ordinea importanței numerice, urmau romano-catolicii care constituiau un procent de 7,9 % raportat la totalul populației; apoi mozaicii cu un procent de 4,2 % (predominanți în Bucovina, Basarabia, Crișana-Maramureș, Moldova, concentrați în mediul urban), reformații (calvinii) cu 3,9 % (predominanți în Transilvania), evanghelicii-luterani cu 2,2 % (preponderenți în Transilvania), mahomedanii cu 1,1 % (mai ales în Dobrogea); unitarienii cu 0,4 %, lipovenii și bapțiștii cu câte 0,3 % fiecare și celelalte confesiuni (armeanogregorienii, armeanocatolicii, adventiștii) cu un procentaj sub 0,1 %.

²² Carol Iancu, *Evreii din România. De la emancipare la marginalizare, 1850-1938*, Editura Academiei Române, București, 2000, p. 59